NATALIA COSTIUC
Universitatea de Stat
din Tiraspol
(Chişinău)

MARA – SIMBOLUL MAMEI UNIVERSALE

Abstract

The first sentence of the novel fixed the main line of the narration. There is an obstruction at the beginning, the death of the father – a family's main support. Therefore, the choice of the author was to propose another perspective, the supremacy of female character which acquires rather masculine features. The mother becomes authoritative thus offering another view on a woman, a quite modernist view that makes Slavici an exceptional fiction writer.

Between father and mother's laws there is a difference because the latter is considered better ones, in unexpected way, the mother has adventurous spirit and does everything that she can to give all the support her children need. The native intelligence made Mara understand that the strong characters of her children needed strict discipline. Mara became a symbol of universal Mother.

Modalitatea cea mai simplă de a pătrunde în chintesența romanului *Mara* de Ioan Slavici este să citim şi să descifrăm sensul frazei de început: „*A rămas Mara*, *săraca*, *văduvă cu doi copii*, *sărăcuții de ei*, *dar era tânără şi voinică*, *harnică*, *şi Dumnezeu a mai lăsat să aibă şi noroc*". Această frază fixează linia narativă a romanului, căci „orice roman cuprinde în sine, într-un fel sau altul, o linie de destin căreia i se propune, prin legile intrinseci ale construcției romaneşti, a se împlini ori a se risipi" [1, p. 132]. În cazul romanului *Mara*, acestei linii i se pune, de la început, o piedică: nucleul familial rămas fără sprijinul său patern. Totodată, prin fraza de început, este marcată nu numai deschiderea de speranță pentru acest destin, dar şi puterea, şi mijloacele prin care el urma să fie împlinit: tinerețea şi priceperea, dar şi Dumnezeu şi norocul.

De aici se deschide şi o altă perspectivă: supremația principiului feminin față de cel masculin, legea benefică şi autoritară a mamei, decât cea rigidă a tatălui, în spiritul acelei modernități care fac din Slavici un prozator excepțional.

Primul capitol al romanului conține destule indicii asupra superiorității femeii: „*Nu-i vorbă*, *Bârzovanu*, *răposatul*, *era*, *când a fost*, *mai mult cârpaci decât cizmar şi şedea mai bucuros la birt decât acasă*". Moartea bărbatului e resimțită nu atât ca o tragedie, cât ca o eliberare pentru femeia dotată cu energie, hărnicie şi tinerețe, „ea le poate folosi, i se îngăduie să iasă din gineceu şi să se avânte într-o lume exclusiv masculină" [2, p. 25].

Treptele parcurse – precupeață, podăriță, priceptă femeie de afaceri – arată

BDD-A6941 © 2010 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:50:41 UTC)

abilitatea Marei în noua conjunctură economică: ştie să vândă şi să cumpere, descoperă foarte repede regulile comerţului, legea cererii şi a ofertei, rulajul mărfurilor şi al banilor. Pe măsură ce declinul lui Hubăr ca întreprinzător se accentuează, Mara câştigă şi ajunge să domine.

În viziunea etică a lui Slavici, norocul nu numai este aşteptat, dar şi-l face omul şi cu mâna lui. El se bazează pe muncă, pe spiritul întreprinzător şi pe integrarea organică în mecanismul economic al epocii de înflorire a elementelor capitaliste, când comerţul cunoaşte un avânt deosebit. Deşi Mara e creştină şi cu frica lui Dumnezeu, idolul ei e banul, o prezenţă tiranică în întreaga operă slaviciană. De aceea, Mara Bârzovanu „*vinde ce poate şi cumpără ce găseşte*", economisind banii cu o abilitate de finansist: „*Scăzând dobânda din capete*, *ea pune la o parte banii pentru ziua de mâine*, *se duce la căpătâiul patului şi aduce cei trei ciorapi: unul pentru zilele de bătrâneţe şi înmormântare*, *altul pentru Persida şi al treilea pentru Trică*. *Nu e chip să treacă zi fără ca ea să nu pună fie şi numai câte un creiţar în fiecare din cei trei ciorapi; mai bucuros se împrumuta pentru ziua de mâine*. *Cînd poate să pună florinul*, *ea-l sărută*, *apoi rămâne aşa*, *singură*, *cu banii întinşi pe masă*, *stă pe gânduri şi începe în cele din urmă să plângă*."

Uneori plânge şi se autojeleşte, dar nu îngenunchează nici pentru o clipă în faţa destinului şi a greutăţilor care o apasă şi o încearcă destul de des. „Fire voluntară, aprigă şi de-o uluitoare tenacitate, Mara e, poate, personajul feminin cel mai nesupus soartei din întreaga literatură română" [3, p. 78].

La începutul romanului, figura Marei, „*muiere mare*, *spătoasă*, *greoaie şi cu obrajii bătuţi de soare*, *de ploi şi de vânt*", e înduioşătoare şi unică, ilustrând, intr-un fel, convingerea scriitorului conform căreia în centrul unui roman trebuie să se afle un caracter, „un om energic, constant şi tare", care „să dărâme munţii". Rămasă văduvă cu doi copii mici, neavând mai nimic de pe urma răposatului, Mara parcă s-ar afla aruncată, fără sprijin, în valurile existenţei, asumându-şi întreaga responsabilitate, în primul rând, faţă de viaţa copiilor ei.

Familia Marei este acea comunitate umană, rămasă fără reazemul ei de autoritate bărbătească, iar această problemă este lăsată pe seama autorităţii feminine a comunităţii. În joc este destinul celor doi copii rămaşi fără îndrumare şi sprijin patern, iar ceea ce îşi propune mama lor, văduvă, este poate mai puţin, poate mai mult decât să le asigure bunăstarea materială necesară. Ceea ce-şi propune ea este, în esenţă, cu totul altceva, calitativ: să le asigure acel statut social pe care integralitatea structurii ierarhice a familiei le-ar fi asigurat în chip firesc şi necesar. De aceea, puţinul care ni se spune, în roman, despre Bârzovanu, soţul timpuriu decedat al Marei, o fiinţă slabă, face din Mara o fire înzestrată cu o tărie bărbătească care compensează forţele în structura familială. Astfel, în persoana Marei, componenta masculină se manifestă tot mai pronunţat, se consolidează şi se perfecţionează, deteriorând din plin feminitatea ei, care devine tot mai grea, mai rezonantă şi mai palidă.

Dragostea Marei faţă de copii stă la baza tuturor actelor ei. Ea se luptă să le creeze un viitor aşa cum nu l-a avut dânsa, dar cum şi l-a dorit toată viaţa. Persida şi Trică sunt, pentru ea, *cei mai frumoşi* şi *cei mai deştepţi* din toţi copiii care se află pe lumea asta. Dacă-i iese în cale o femeie care-i place „*şi ca stare şi ca înfăţişare*", ea-şi zice „*cu tainică mulţumire*": „*Aşa are să fie Persida mea*!", iar dacă cel pe care-l admiră e un bărbat: „*Aşa are să fie Trică al meu!*" Ca orice copil, Persida şi Trică au cusururi, sunt încăpăţânaţi,

BDD-A6941 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:50:41 UTC)

capricioşi, dar toate acestea se transformă, pentru mamă, în motive de admiraţie: „*Mult sunt sănătoşi şi rumeni*, *voinici şi plini de viaţă*, *deştepţi şi frumoşi; răi sunt*, *mare minune*, *şi e lucru ştiut că oamenii de dai*, *Doamne*, *numai din copii răi se fac”*. Fire energică, voluntară şi ambiţioasă, Mara doreşte ca odoraşii ei să îi semene întru toate, să crească după chipul şi asemănarea ei. De mici, trebuie să conştientizeze faptul că dacă vrei ca în această lume să câştigi ceva, să ai ceva care să-ţi aparţină cu adevărat, trebuie să fii foarte energic şi ambiţios. La început, o nelinişteşte faptul că, o dată cu intrarea Persidei în grija maicii Aegidia, la mănăstire, fata devenise tăcută, ascultătoare şi blândă: „*Nu care cumva călugărița aceea s-o momească*, *s-o farmece şi s-o facă pe ea călugăriță smerită*. *Mai bine moartă! Dar nu! asta nu era cu putință: neam de neamul ei n-a fost om smerit; tot creştini adevăraţi*!”

Mândria şi încrederea Marei o posedă şi copiii ei şi, atunci când merge cu barca pe Mureş, ea spune la lumea întreagă cu admiraţie: „*Sfinte Arhanghele! Sfântă Marie*, *maică Preacurată! Bată-vă să vă bată*, *copii! Nu! grăi dânsa mângâiată*, *copii ca ai mei nimeni n-are!”* Copiii Marei sunt mici, dar ea are o mare încredere în ei. Şi aceasta o demonstrează situaţia în care Persida fuge să-şi salveze fratele, bătut de nişte băieţi mai mari ca el. La care Mara spune: „*Sărăcuții mamei! grăi dânsa înduioşată*. *Se iubesc*, *maică*, *urmă ea*, *ştergându-şi lacrimile*, *se iubesc unul pe altul ca doi copii săraci*.”

Pentru ca să asigure copiilor o altă condiţie socială, dă fata la mănăstirea catolică de la Radna în grija maicii Aegidia, iar pe băiat – ucenic la Lipova, la Bocioacă, starostele cojocarilor. „*Sărăcuții mamei*”, trebuiau cu orice preţ să ajungă cineva în viaţă. „*Am să te scot om – îi spunea ea lui Trică – om de carte*, *om de frunte*, *ca să nu mai fii ca tatăl tău şi ca mama ta*, *ci să stea ei şi copiii lor în faţa ta cum noi stăm în faţa lor*. *Eu pot*, *eu am*, *urmă ea avântată; mi-a dat Dumnezeu şi are să-mi mai deie*, *fiindcă el nu face deosebire între oameni*.”

Bucuria şi mândria Marei este mult mai pronunţată atunci când, la o nuntă din Arad, ea îşi priveşte cu emoţii şi lacrimi în ochi copiii dichisiţi: „*Cum*, *Doamne*, *să nu plângă*, *când îşi vedea copiii mari*, *atât de frumoşi*, *atât de spilcuiți*, *atât de cumsecade*, *şi Bârzovanu*, *fie iertat*, *era în pământ şi nu putea să-i vadă şi el*, *căci şi ai lui erau*.”

Partea bărbătească din fiinţa ei îşi asumă toate greutăţile, se luptă cu ele şi le înfrânge, se bucură şi se înduioşează femeieşte: „*S-ar putea*, *oare*, *să fii văduvă săracă*, *să-ţi vezi fata preuteasă*, *feciorul staroste în breasla cojocarilor şi inima să nu ţi se înmoaie*?” „Purtând în ea tărie de bărbat şi sensibilitate de femeie, şi împlinind misiunea şi unuia şi celeilalte, Mara rezumă un univers şi mimează o lume” [1, p. 135]. Ea are în tutelă, sfinţită prin puterea magică, firească a maternităţii, un băiat şi o fată, cele două componente principale ale existenţei. Astfel, romanul devine o istorie a unei lumi mici omeneşti, rămasă fără tată şi în care mama îşi asumă preocupările bărbăteşti, pentru a supraveghea şi ordona stabilitatea şi dezvoltarea firească a acestei lumi, prin asigurarea demnităţii, a perpetuării pentru ambele ei jumătăţi şi care numai împreună îi constituie întregul.

Atunci când Persida se îndrăgosteşte de Naţl, mama nu caută să intervină cu interziceri sau să-şi impună voinţa, cu toate că nu este de acord, dar lasă totul pe seama Persidei, în care are toată încrederea: „*Eu*, *zise Mara*, *umilită în ea*, *sunt femeie proastă şi nu ştiu ce să-ţi fac şi cum să te povăţuiesc*. *Am făcut ce am putut şi după cum mi-a fost priceperea; acum însă mi-a venit rândul să mă uit în gura ta*. *Am şi eu gândurile mele*.” Totuşi sub aparenţa dură şi autoritară a Marei se ascunde un suflet sensibil: „*Dar tu n-ai*

BDD-A6941 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:50:41 UTC)

să cauți mulțumirea mea, *ci fericirea ta*, *care mie nu-mi este mai dorită*."

Fire bărbătoasă din cauza durității vieții, Mara posedă deseori o feminitate neobişnuită: ea nu numai că nu-şi condamnă fiica atunci când aceasta fuge cu Naţl, dar este mândră de ea: *„Ba adeseori parcă era mândră de fiica ei*, *căci nu e nimic mai frumos decât ca femeia să se dea întreagă bărbatului pe care-l iubeşte şi să ieie asupra ei cu ochii închişi sarcina vieții grele."* Şi atunci când află că viața Persidei, la Viena, e un dezastru, un chin, îl îndeamnă pe Trică s-o liniştească prin cuvinte: „*… să-i scrii că n-are să-i pese de gura lumii şi c-o aştept să vie*, *când îi va fi prea greu*."

Mara posedă o extraordinară capacitate de a percepe viața aşa cum este, de a influența asupra ei şi asupra ființelor care depind de ea, indiferent de prejudecățile, intențiile sau chiar interesele care o animaseră la un moment dat. În fața unei situații noi, după o scurtă rezistență, ea se poate nega dintr-o dată pe sine, cu tot ce năzuise şi sperase până atunci, pentru a privi şi accepta lucrurile în lumina şi în forma lor prezentă. „Cea mai gravă criză pe care o traversează Mara e trădarea copiilor ei, care-i contrazic idealurile, atâta vreme cultivate cu o superstițioasă grijă" [4, p. 243]. Persida fuge cu Hubăr Naţl, astfel producând o degradare a ființei ei, în care mama tăinuise mari planuri de viitor: fiica ei fugise cu un străin, inferior condiției sociale proiectate şi, cu atât mai mult, fără posibilitatea de a legitima căsătoria. Compromisă din punct de vedere social, național şi religios, fiica ei, care prin liberă voință acceptase această înjosire, devenise o proscrisă. Pe Mara vestea o prinde nepregătită. Ea trăieşte nişte emoții foarte puternice, deoarece nu poate admite să se piardă două vieți, căci o dată cu fiica ei se pierdea şi ea însăşi: „*Erau duse*, *pierdute pentru totdeauna gândurile ei frumoase pe care şi le făcuse despre viața fiicei sale*, *asupra căreia priviseră toți cu mirare; auzea parcă gurile rele şi vedea privirile disprețuitoare ale celor pizmărești; resimțea suferințele de tot felul care o aşteptau pe nenorocita ei fiică* (…) *Tot n-avea nimeni copii ca dânsa; dacă şi-au pus ei odată ceva în cap*, *nu-i mai scoate nimeni din ale lor*."

Între cele două legi, a tatălui şi a mamei, ultima se dovedeşte mai bună, însuşi demersul lui Slavici îndreptându-se spre aceasta. În mod paradoxal, mama posedă spirit de aventură şi deschide pentru copiii ei uşile către lume, încredințându-i spre educație străinilor, maicii Aegidia şi sârbului Steva Claici. O inteligență nativă o face pe Mara să priceapă că firile puternice ale copiilor ei au nevoie, în absența constrângerii şi a autorității paterne, de disciplina şi modelarea severă, legea mamei aducând compensații benefice. Astfel Mara devine **simbolul Mamei universale**.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Mircea Tomuş. *Romanul romanului românesc în căutarea personajului*, Bucureşti, Editura Gramar, 1999.

2. Elisabeta Lasconi. *Mara şi modernitatea vieneză*.// Caiete critice, nr. 9-10, Bucureşti, 1996.

3. Ion Dodu Bălan. *Ioan Slavici*, Bucureşti, Editura Albatros, 1985.

4. Magdalena Popescu. *Slavici*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1974.

BDD-A6941 © 2010 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:50:41 UTC)